

SANO O‘SIMLIGINING QURUQ MASSA VA URUG‘ HOSILDORLIGI.

Begmatov Abdusamat Mamatqulovich - Termiz davlat universiteti, dotsent.

Termiz, Uzbekistan

Annotatsiya. Maqolada *senna angustifolia* ning quruq massa va urug‘ hosildorligi haqida ma’lumotlar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: sano o‘simligi, quruq massa, urug‘ hosildorligi, o‘sishi va rivojlanishi

Абстракт. В статье приведены данные о сухой массе и урожайности семян сенны узколистной.

Ключевые слова: растение сано, сухая масса, урожайность семян, рост и развитие

MEDICINAL USES OF SENNA ANGUSTIFOLIA.

Begmatov Abdusamat Mamatkulovich - Termiz State University, dotsent.

Termiz, Uzbekistan

Abstract. The article provides information on dry mass and seed yield of *senna angustifolia*.

Key words: sano plant, dry mass, seed yield, growth and development

O‘zbekiston Respublikasida dorivor o‘simliklarning urug‘chiligi yangi soxa bo‘lib, uning bir qancha o‘ziga xos xususiyatlari mavjud, jumladan hozirgacha Respublikamiz sharoitida o‘stiriladigan sano o‘simliklari asosan chet mamlakatlardan keltirilgan bo‘lib, bu sharoitga moslashmagan hamda ularning biologik, ekologik xususiyatlari yetarlicha ilmiy jihatdan o‘rganilmagan, bulardan tapqari sanno dorivor o‘simligi bizning o‘ta keskin kontinental iklim sharoitimizda urug‘ berishi yoki sifatli urug‘ olinishi bo‘yicha ham yetarlicha tadqiqotlar o‘tkazilmagan(1-jadval).

Urug'lik sano dorivor o'simligining o'sishi va rivojlanishi

T/r	Ekish usuli	To'planish davrida		Gullash davri davrida		Pishish davrida
		Bo'yi sm	Poyasi sm	Bo'yi sm	Poyasi sm	Poyasi sm
1	Urug'idan ekish	9	4	27	13	30
2	Ko'chatidan ekish	15	9	35	23	38
3	Urug'idan ekish	12	7	30	18	38
4	Ko'chatidan ekish	21	11	38	25	40

Bizning ilmiy tadkikot ishimizda birinchi marta O'zbekiston sharoitida yaratilgan dorivor sanno o'simligining xarxil variantlar urug'chiligi bo'yicha tadkikotlar o'tkazilib, urug' yetishtirish uchun o'tkaziladigan agrotexnologik tadbirlari ya'ni urug'lik uchun ekilgan sanno o'simligining o'suv fazalari bo'yicha zarur bo'lgan agrotadbirlar, urug'ni vujudga kelish jarayoni, pishib yetilish va yigishtirib olish muddatlari, urug'ni kuritish, tozalash, saklash va urug'larni sifat ko'rsatkichlarini aniklash kabi masalalar o'rganildi.

Tajribada o'rganilgan sanno o'simligining urug' hosildorligini aniklash uchun tajribaning har bir varianti va takrorlanishlaridan 1m² maydon ajratib olindi va undagi urug'lar ko'lda yigishtirib olindi xamda uning og'irligi o'lchandi. Sanno o'simligining urug'hosildorligi 14.-jadvalda keltirilgan. Ushbu jadval ma'lumotlarining ko'rsatishicha sanno o'simligining urug' xosildorligiga ekish usullari va sanno o'simligining biologik xususiyatlari katta ta'sir ko'rsatar ekan. Tajribada o'rganilgan ikkala sanno o'simligida ham ko'chatidan ekilganda urug'idan ekishga nisbatan yukori urug'hosili olish mumkinligi aniklandi. Bunda Birinchi variant o'rtacha 1,58 kg/ga, ikkinchi variantda esa 1,97 kg/ga urug' olindi. Shu navlar erta bahorda ko'chatidan ekilganda o'rtacha 2,45 va 2,59 kg/ga urug' hosili yig'ishtirib olindi. O'rganilgan sanno o'simligining urug'lik hosili o'zaro

takkoslanganda Birinchi variantga nisbatan Ikkinchi variantning urug' hosili ikkala ekish usulida ham 0,20-0,33kg/ga yuqori bo'lganligi kayd kilindi. Bunday holat ikkinchi variantning agrotexnik tadbirlarga va biologik xususiyatiga bog'liq bo'lib, bu navning urug'lari nisbatan katta, tuk va serurug'li bo'ladi. ikkinchi variantning urug'lari esa juda mayda bo'lganligi uchun uning umumiy urug' hosili ham kamdir. Sanno o'simligining urug' hosilini aniklab shunday xulosa kilish mumkinki, tajriba maydonida urug' olish uchun ekilgan sanno o'simliklarini yetishtirish agrotexnologik tadbirlari birinchi varianta urug'idan ekilganda 1,58 kg/ga, ko'chatidan ekilganda 1,97kg/ga, Ikkinchi variantda urug'idan ekilganda 2,4 kg/ga, ko'chatidan ekilganda esa 2,59 kg/ga hosil olinishini ta'minladi. Sano dorivor o'simligi dorivorlik xususiyatigi ega bo'lgan bargi va poyasidan foydalaniladi shuning uchun bu o'simlikning bargi va poyalari 15-20 sm qoldirib o'rib olinadi. Tajribada dorivor sanno o'simligini ko'k massasini aniqlash uchun har bir variantdagi mavjud 10 ta o'simlik va to'rtta takrorlanishda jami 40 ta o'simliklarni may iyun avgust oylari davomida (1-2- o'rim shaklida o'rib olib) tarozida tortish yo'li bilan aniqlab boriladi. Hosilni aniqlashda har bir o'simlik poyalaridagi butunlar soni 7-10 ta bo'lganda malga oshiriladi. Jadval malumotlari shuni ko'rsatadiki, sanno dorivor o'simligining tajriba sharoitida eng ko'p to'rtinchi variantda baxorda ko'chatidan ekilgan xolatda yuqori bo'ldi 101 s/ga shundan 1-o'rimda 84,35 s/ga, 2-o'rimda 16,65 s/ga, kuzda ko'chatidan ekilgan variantda esa bu xolat 95,9 s/ga., baxorda urug'idan ekilgan variantda 80 s/ga kuzda urug'idan ekilgan variantda esa 75 s/ga hosil olindi olingan xosilning 70 %dan yuqori qismi 1-o'rimda 30% ga yaqin qismi 2-o'rimda olindi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Amonturdiyev Q, Xoliqov Q. Makkaisano (cassia)ni bioekologik xususiyatlari. Janubiy O'zbekiston xomashyobop o'simliklarini o'rganish. Termiz, 2003. 5-6 bet.
2. Amonturdiyev Q, Mamanazarov R. Makkaisanoni ahamiyati. Janubiy O'zbekiston xomashyobop o'simliklarini o'rganish. Termiz, 2003. 3-4 bet

3. Ashurmetov O.A., Karshibaev X.K. Reproktivnaya biologiya solodki i razdelnolodochnika. – Tashkent, Fan, 1995. – 212 s.
4. Ashurmetov O. A., Qarshiboev X. Q., Qo‘ziev Shirinmiya (foydali xususiyatlari, bioekologiyasi va ko‘paytirish usullari). – Toshkent: Guliston DU bosmaxonasi, 2005. – 99 b.
5. Ashurmetov O.A. Metodika izucheniya semennoy produktivnosti rasteniy na primere vidov roda *Glycyrrhiza* L. // Uvelichenie kormoproizvodstva na nauchnoy osnove: Tez. dokl. Resp. nauch. konf. – Tashkent, 1982. – S. 50-52.
6. Begmatov A.M., Toshboev E.E. Acute deciduous thanks giving (*senna angustifolia* Del.) bioecology and medicinal properties. International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences. Amerika. 2022-yil, 208-214 bet.
7. Berdiev E.T., Axmedov E.T. Tabiiy dorivor o‘simliklar (o‘quv qo‘llanma). - Toshkent, O‘zR FA Minitipografiyasi, 2018. - 188 bet.